

Spory o očkování proti Covidu v Česku: vytváření politických mýtů a hraniční práce

SN link.springer.com/article/10.1007/s11024-023-09505-z

Abstraktní

Článek argumentuje, že jedním z důvodů, proč bylo potlačování vědeckého nesouhlasu během pandemie Covid tak závažné, bylo to, že dominantní vědecký příběh o Covidu se změnil v politický mýtus, tj. ve vyprávění mobilizující skupiny na podporu klíčových morálních hodnot. Na příkladu očkování proti Covidu ukazují klíčové hodnoty, se kterými se v Česku spojilo. Zpochybňování očkování začalo být považováno za ohrožení těchto hodnot, což způsobilo, že vědecký nesouhlas se jevil jako zvláště nebezpečný. Dále analyzují, jak se tento schematický diskurs vypořádal s „free-vax“ vědci, kteří nebyli proti očkování proti Covidu jako takovému, ale pouze proti jeho plošné aplikaci. Ukazují, že jejich diskreditace byla provedena především různými nevládními organizacemi prověřujícími fakta nebo influencery na sociálních sítích, kteří se je pokusili delegitimizovat nikoli vědeckými argumenty, ale spíše tím, že je spojovali s pochybnějšími skupinami sociálních aktérů nebo jejich názory označovali za „dezinformace“. Tato diskreditační strategie byla z velké části úspěšná, ale měla také některé nežádoucí sociální a politické zpětné dopady v tom, že vytlačila některé free-vaxxery z hlavního proudu liberální demokracie a přinutila je hledat spojení s antisystémovějšími segmenty populace. při pokusech o politický odpor.

Úvod

Tento článek je součástí zvláštního vydání „Corona Truth Wars“ hosta editovaného Jaronem Harambame a Ehlerem Vossem.

Pandemie Covid-19 vedla k mnoha vědeckým sporům a kontroverzím. Nutkání zachraňovat lidské životy a vyvíjet rychlé metody boje s virem značně zintenzivnilo „hranici“ (Gieryn [1999](#)), tj. rétorické strategie, které se používají k tomu, aby byly některé názory prezentovány jako vědecky správné, zatímco jiné s tím nemají nic společného. opravdová věda. V průběhu roku 2020 se objevilo to, co Liester ([2022](#)) nazývá

„dominantním příběhem“, konkrétně „že vakcíny proti COVID-19 jsou bezpečné a účinné, očkovací mandáty jsou oprávněné ke snížení nemocnosti a úmrtnosti spojené s COVID-19 a léčba neschválená FDA pro COVID-19 je neúčinná nebo nebezpečná vzhledem k tomu, že léčba schválená FDA je účinná a bezpečná proti COVID-19.“ Názory nesouhlasné s tímto vyprávěním byly potlačovány a cenzurovány, někdy drastickými způsoby, které zahrnovaly stažení vědeckých prací a propouštění z institucí (Shir-Raz et al. 2022).

Když Liester (2022) spekuluje o důvodech, proč byl vědecký disent během pandemie tak silně potlačován, odpovědi, které nabízí, jsou spojeny buď s různými kognitivními předsudky (nesouhlas je nepříjemný, změnit názor je obtížné atd.) nebo s finančním ziskem farmaceutického průmyslu a institucionálních herci, kteří s ním spolupracují. I když tyto faktory nepopírám, považuji za stejně důležité upozornit na další rozměr věci, který vstupuje do hry, když vědecké debaty probíhají nejen v recenzovaných časopisech a na vědeckých konferencích, ale také ve veřejných médiích. Hraniční práci v takových případech provádějí různí popularizační vědci a novináři, ale i samostudijní laici, což mírně mění její význam. Jak uvádí Barker a kol. dohadovat se, zatímco vědci vytvářejí významy vědy, které jim pomáhají zlepšit jejich pověst a získávat veřejnou podporu pro jejich výzkum, „laici vytvářejí významy vědy, které zpochybňují normativní nejednoznačnost a činí jejich morální nároky samozřejmými. Praktickou užitečností vědy je vyhrát morální bitvu“ (2021 : 4). Veřejné debaty o Covidu jsou toho příkladem. Nebyly to jen neutrální argumenty o stavu našeho poznání. Byly to zároveň silné spory o morálně správné chování, o způsoby záchrany lidských životů, o klíčové demokratické hodnoty, jako je svoboda a odpovědnost.

V tomto ohledu se vědecké narativy mohou snadno proměnit v „politické mýty“, tj. kolektivně přenášené narativy, „kterými členové sociální skupiny (nebo společnosti) zdůrazňují své politické zkušenosti a činy“ (Bottici 2007: 179). Aby vyprávění fungovalo jako politický mýtus, musí mít nejen silnou autoritu, ale také musí být dramatické a vzbuzovat silné kolektivní emoce (Bouchard 2017). Covidovy příběhy o smrtícím viru a síle vědy, která nás před ním chrání, tato kritéria dokonale splnila. Ale

mýty nestaví na jeviště jen drama. Nabízejí také své morální řešení, jakési „uzavření, shrnutí „významu“ řetězce událostí, které normálně očekáváme od dobře vyrobených příběhů“ (Bottici 2007: 211). Tím mýtus transformuje dramatické emoce na „étos“, „soubor aspirací, přesvědčení, zásad, hodnot, ideálů, morálních standardů, vizí světa“ (Bouchard 2017: 53) a mobilizuje skupiny kolem nich . hodnoty a ideály. Opět je to přesně to, co jsme viděli v debatách o Covidu.

Pojem „mýtus“ v tomto smyslu neznamena, že by narativ byl fakticky nepravdivý („jen mýtus“). Vědecký mýtus může být fakticky správný, ale je mýtický v tom, že provádí výběr vědeckých faktů a uspořádává je do příběhu, který vzbuzuje kolektivní emoce a vytváří silnou morální pointu. „Stručně řečeno, vědecké koncepce se stávají mýty, kdykoli jsou použity jako morální ospravedlnění, spíše než intelektuální vysvětlení“ (Walsh 2001 : 62, shrnující Toulmin 1982). Tímto způsobem se vědecké koncepce mění v *symboly* , tj. vysoce zhuštěné a polyvalentní obrazy, které „přicházejí... absorbovat do svého významu-obsahu většinu hlavních aspektů lidského společenského života“ (Turner 1967: 43–44). Díky tomu se již nevztahují pouze k vědeckým koncepcím, ale také k různým společenským faktům a ideologickým hodnotám. To následně ovlivňuje příslušné vědecké koncepce; protože jakmile je taková koncepce vnímána jako úzce spojená s některými vysoce ceněnými morálními hodnotami, je obtížné ji podrobit neutrální vědecké debatě. V důsledku toho mohou být heterodoxní lékařské názory odmítnuty ne kvůli jejich vědecké nepřesnosti, ale spíše kvůli tomu, že jsou vnímány jako ohrožující morální hodnoty, se kterými byl dominantní pohled spojován na symbolické úrovni. Tvrdím, že z tohoto důvodu bylo potlačování alternativních vědeckých názorů během pandemie Covid tak silné.

Spory o očkování proti Covidu: The Free-Vaxxers

Ve svém příspěvku bych to rád ilustroval na debatách o Covidu v Česku. Zaměřím se na postoje k očkování, které se postupně stalo nejdůležitějším rozlišovacím znakem mezi různými postoji k pandemii. Vakcíny mají obecně silnou symbolickou moc a snadno se z nich stávají stavební kameny emocí nabitých politických mýtů. Zatímco v raných

fázích pandemie hrály symbolickou roli jiné typy opatření, jako jsou obličejové masky nebo uzamčení, jakmile se objevily vakcíny proti Covid, začaly dominovat debatě a fungovat jako její klíčový symbol. Z tohoto důvodu moje hlavní analýza začíná až na konci roku 2020 se vznikem vakcín Covid.

Studie o hraniční práci ve sporech o očkování se obvykle zaměřují na debatu mezi pro-vaxxery a anti-vaxxery (Scott [2015](#) ; Barker et al. [2021](#)). S ohledem na rychle vyvinuté vakcíny Covid je však taková polarita příliš zjednodušující. Kaine a kol. ([2022](#)), například rozlišoval nejméně pět různých postojů mezi Novozélandčany: nadšenci do očkování, mírní očkování, opatrný očkování, ambivalentní očkování a skeptici ohledně očkování (kteří pochybovali o bezpečnosti a účinnosti vakcín proti Covid, ačkoli v zásadě nebyli proti očkování). Navíc při mapování ochoty k očkování v běžné populaci je často tendence považovat očkování za nesporně přínosné a všechny druhy očkovací obezřetnosti považovat pouze za otázku nedostatečných znalostí a důvěry ve vědu. V důsledku toho, když učenci berou výhrady k očkování vůbec vážně, [2020](#) ; Fuchs [2021](#) ; Lello a kol. [2022](#)). I když souhlasím s takovými symbolickými výklady, toto není linie, kterou bych zde chtěl sledovat. Zajímají mě ty typy pochybností o očkování, které lze považovat za legitimní součást debaty o vědeckých znalostech, i když byly během pandemie marginalizovány a někdy dokonce násilně potlačeny (Liester [2022](#)).

Zaměřím se proto především na střední skupinu etablovaných vědců a lékařů, kteří nebyli proti očkování jako takovému, ale pouze proti jeho plošné aplikaci během pandemie Covid. Zatímco někteří by tuto skupinu označili za „váhající s očkováním“, rozhodl jsem se tento termín nepoužívat, protože v mnoha případech je váhavost ohledně očkování zobrazena jako implicitně vadný postoj způsobený „nedostatkem znalostí, důvěry a důvěry ve vědu a konkrétní vakcíny“. a dezinformace ze sociálních médií“ (Polzer a Wakewich [2021](#): 97). Vědci, které popíšu, rozhodně netrpí nedostatkem znalostí a mnozí z nich jsou lékaři, kteří své pacienty pravidelně očkují a před pandemií neměli s očkováním žádné problémy. Teprve ve vztahu k vakcínám Covid začali být

opatrnější, i když je stále mnoha pacientům individuálně doporučovali. Označím tyto vědce jako „free-vaxxers“, což je termín, který má tu výhodu, že je hodnotově neutrální a původně emický. [Poznámka pod čarou2](#)

Čeští „free-vaxxeři“, na které se v tomto článku zaměřuji, nejsou proti vakcínám Covid, ale považují je za nedokonalé jak s ohledem na jejich účinnost (která se ukázala být mnohem horší a kratší, než bylo slibováno), tak v s ohledem na jejich potenciální vedlejší účinky. [Poznámka pod čarou3](#) Trvají proto na tom, že před očkováním bychom měli zhodnotit rizika a přínosy pro každého jednotlivce a nechat rozhodnutí na nich (ideálně po konzultaci s jejich praktickým lékařem). Na základě statistik úmrtnosti na COVID tento přístup spatřuje přínosy výrazně převažující nad riziky v případě „rizikových skupin“, které tvoří lidé starší 60 let nebo lidé trpící nepříznivými zdravotními podmínkami. Těmto skupinám by mělo být očkování doporučeno co nejdůrazněji. Naproti tomu imperativ očkovat co nejvíce lidí je popisován jako postrádající jakýkoli vědecký základ. Zároveň free-vaxxeři silně upřednostňují přirozenou imunitu, argumentují tím, že je složitější a dlouhotrvající než ta, kterou navozují vakcíny. Očkování je tedy zbytečné pro ty, kteří již Covid měli.

Přestože byla pozice free-vax v Česku (stejně jako jinde) marginalizována, veřejně ji podporovala řada etablovaných vědců a lékařských odborníků působících v různých státních institucích. Mezi laickou veřejností je nejznámější Jiří Beran, epidemiolog a vakcinolog, ředitel Centra očkování a cestovní medicíny při Institutu pro postgraduální vzdělávání lékařů, organizace zřizované Ministerstvem zdravotnictví. Beran je významnou autoritou v oboru, a tak mohl v omezené míře vystupovat v mainstreamových médiích. Další významnou osobností je Vojtěch Thon, mezinárodně uznávaný imunolog z výzkumného centra Recetox na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity. Thon byl garantem rozsáhlé studie zkoumající imunitní odpověď na Covid-19, kterou provedla Zdravotní pojišťovna Ministerstva vnitra. Jeho věhlas v kombinaci s jeho pečlivým způsobem sdělování mírné verze pozice free-vax mu během pandemie umožnily příležitostně mluvit v mainstreamových médiích. [Poznámka pod čarou4](#)

Nejdůležitější roli v prostředí free-vax sehrála Asociace mikrobiologů, imunologů a statistiků (SMIS), občanské sdružení založené v roce 2020 viroložkou Hanou Zelenou (Centrum klinických laboratoří LF OU.), imunoložka Zuzana Krátká (zástupkyně vedoucího imunologické laboratoře na soukromé klinice Gennet), mikrobiolog Václav Fejt (vedoucí Laboratoře imunologie a sérologie Nemocnice Havlíčkův Brod), odborník na matematické modelování Tomáš Fürst (oddělení matematické analýzy a aplikací Matematika Univerzity Palackého Olomouc) a statistik Arnošt Komárek (Katedra pravděpodobnosti a matematické statistiky Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy v Praze).

SMIS byl sestaven tak, aby umožňoval efektivní komunikaci alternativního pohledu na pandemii. Její činnost spočívala na jedné straně ve vydávání a šíření různých krátkých studií, kritických komentářů a tiskových zpráv, na druhé straně v provádění původních výzkumů, jejichž výsledky mohly být publikovány v recenzovaných časopisech (i když většinou jen ty české). SMIS brzy začal fungovat jako centrum, které na jednom místě shromáždilo výzkum a názory mnoha dalších vědců a lékařů, včetně praktických lékařů.

Společenské postavení vědců zabývajících se volným vaxem bylo velmi zajímavé. V mainstreamových médiích byli marginalizováni a často kritizováni svými pro-vaxovými kolegy (viz níže část „Free-Vaxxers v médiích“). Z vědecké komunity však nebyli zcela vyloučeni. Nadále byli zaměstnáni slušnými institucemi a příležitostně publikovali recenzované články (např. Janošek a Komárek [2023](#) ; Thon et al. [2023](#)). Zůstali víceméně respektováni jako odborníci ve vědecké komunitě.

Výmluvným znakem je skutečnost, že když v prosinci 2021 nový ministr zdravotnictví Válek zřídil Národní ústav pro zvládnání pandemie (www.mzcr.cz/nizp/), členy byli Thon, Zelená, Fejt a Komárek. Jejich hlas v Ústavu byl příliš slabý, ale ukazuje, že ve vědecké komunitě neztratili veškerý kredit.

Data a metody

V následujícím textu prozkoumám hlavní mýtické rysy dominantního narativu o očkování proti Covidu a ukážu, jak byly využity v mediálním diskurzu jako rétorické nástroje k diskreditaci všech heterodoxních názorů včetně toho, který se týká free-vax. Stručně také analyzuji některé sociální a politické důsledky, které tento druh mytické hraniční práce měl na komunitu free-vax.

Metodicky je moje studie založena na dlouhodobém sledování českých médií, doplněném o „netnografické“ zúčastněné pozorování českého facebookového prostředí (Kozinets 2010). Pokryté časové období je mezi prosincem 2020 (kdy bylo zahájeno očkování) a únorem 2022 (kdy pandemie náhle skončila a všechna opatření týkající se Covid byla v Česku zrušena). Abych uvedl širší kontext, příležitostně odkazuji také na měsíce předcházející tomuto období a v části „Účinek zpětného ohně“ také na další vývoj mezi březnem 2022 a březnem 2023.

Jelikož se zaměřuji na free-vaxxery, sleduji všechny důležité české free-vax blogy a facebookové stránky, zejména ty, které provozují různí vědci a mají mnoho tisíc sledujících. Nejdůležitějším zdrojem pro mě byly stránky SMIS (<https://smis-lab.cz/>) a jejich facebookové stránky (<https://www.facebook.com/smislab> , 9000 sledujících). Studoval jsem všechny diskuse, které na nich probíhají, i všechny externí webové stránky, na které odkazovaly (většinou články na zpravodajských webech nebo recenzované články z vědeckých časopisů). Pokud jde o dominantní pro-vax pozici, mým hlavním zdrojem informací byla facebooková pro-vax skupina „Supporters of the Snow Initiative“ (<https://www.facebook.com/groups/iniciativasnih>, 11 000 členů), která sloužila jako centrum, kde se pro-vax aktivisté (laici i vědci) setkávají, sdílejí informace a dělají kolektivní hraniční práci. Skupina tak nabízí reprezentativní portrét všech důležitých narativů, které kolují v pro-vax komunitě. Všechny tyto facebookové skupiny také pravidelně odkazovaly na různé weby ověřující fakta a pro-vax influencery na sociálních sítích, kteří byli důležitou součástí debat; právě tyto externí reference používám jako své hlavní zdroje v sekci hraniční práce. Sám jsem se přitom občas účastnil facebookových diskuzí, kladl další otázky nebo testoval reakce ostatních uživatelů. Poznámka pod čarou5

Sledováním facebookových skupin pro-vax i free-vax jsem také mohl získat dobrý přehled o narrativech Covid šířených oficiálními médii, protože se na ně neustále odkazovalo v diskuzích na Facebooku. Právě tyto oficiální články v médiích používám k rekonstrukci mýtické stránky pro-vax přístupu. V analýze oficiálních médií mi velmi pomohla fulltextová databáze Anopress.cz, která sleduje všechna česká oficiální média a díky níž jsem v nich mohl systematicky vyhledávat pomocí různých klíčových slov. Tímto způsobem jsem nejen objevil články, které mi v době jejich publikování unikly, ale mohl jsem také posoudit četnost různých témat (např. počítání všech případů, kdy vědci z free-vaxu dostali příležitost prezentovat své názory v mainstreamových médiích).

Dominantní pro-vaxová pozice jako politický mýtus

Svou analýzu začnu stručným představením hlavních mýtických rysů dominantní pro-vaxové pozice. Aniž bych tvrdil, že jsem vyčerpávající, vyzdvihnu tři morální a ideologické principy, s nimiž byl pro-vax postoj ve veřejném diskurzu úzce spjat. Vybral jsem je na základě četnosti, s jakou se objevovaly v diskuzích na Facebooku ve skupinách, které jsem sledoval. Dva z těchto principů byly široce mezinárodně sdíleny, třetí je specificky český. V každém případě stručně okomentuji způsob, jakým jsou tato mýtická schémata jednostranná a příliš zjednodušující.

Očkování jako projev morální a společenské odpovědnosti

Základním morálním étosem spojeným s očkováním byla společenská odpovědnost. Zastánci očkování sami sebe viděli jako hájení zájmů celé společnosti před zájmy jednotlivce. Byli tak připraveni přijmout různá omezení individuální svobody v zájmu ochrany bezpečnosti společnosti jako celku.

Dobrym příkladem je článek v *Deníku N* „Pandemie mění tradiční chápání osobní svobody: Naše tělo už není jen naše tělo“ od vlivného novináře a filozofa Petra Fischera, bývalého šéfa stanice Vltava Českého rozhlasu. . Jako Fischer (2021) tvrdí, že pandemie „činí nepřijatelné dobrovolné přijetí rizika onemocnění, protože je vždy spojeno s rizikem nakažení ostatních“. Očkování je toho příkladem:

„nejen chrání jedince před nemocí, ale také zabraňuje jejímu dalšímu šíření, protože, jak ukazují studie, očkovaná osoba těžko rozšíří nemoc, i když se nakazí“. Ve skutečnosti se „musíme vzdát svobody ve smyslu vlastnictví těla, protože moje tělo, jak ukazuje pandemická situace, se vždy již zbavuje těl jiných“.

Fischer rozhodně nebyl sám, kdo takové názory vyjádřil. Jak uvedl v rozhovoru pro *Deník N* další filozof David Černý „Očkování proti covidu je morální povinnost, neočkovaní pasoucí se pasažéři“ (Horák [2021](#)). Právě na základě toho zdravotní pojišťovny v červnu 2021 navrhly neočkovaným nadále neproplácet testy na Covid. *Jak při této příležitosti pro Český rozhlas* řekl člen představenstva Sdružení praktických lékařů Václav Šmatlák : „Tito lidé by skutečně měli převzít díl odpovědnosti a rozhodně by měli přispět finančně, protože spoléhají na ochranu ze strany očkovaných. komunita, v níž pobývají“ (Fenyková [2021](#)).

Z vědeckého hlediska nebyly tyto argumenty bezproblémové. Zpočátku vycházeli z představy, že očkovaní lidé budou chráněni před nákazou. Jakmile se ukázalo, že očkovaní nejsou chráněni proti nákaze Covidem, argumentovalo se, že ji dále nešíří, nebo ji šíří mnohem méně. V říjnu 2021 již bylo jasné, že ani toto očekávání nebylo naplněno (Singanayagam et al. [2021](#)). V souladu s tím v očkovací kampani ministerstva zdravotnictví z listopadu 2021 byla jediným přínosem zmíněných vakcín ochrana před závažnými formami onemocnění a s tím spojená společenská odpovědnost údajně spočívá ve zmírnění přeplněných nemocnic. Poznámka pod čarou6 | když to byla pravda, ignorovala skutečnost, že ti, kteří již Covid měli, byli zjevně chráněni před závažným onemocněním stejnou měrou i bez očkování (Chemaitelly et al. [2021](#); [Turner et al. 2021](#) ; [Gazit et al. 2021](#)). Můžeme tedy vidět, že ideologická představa „odpovědné ochrany druhých“ zůstala konstantní, ale v různých dobách byla odůvodněna různými vědeckými argumenty.

Očkování jako známka racionality

Přijetí očkování jako hlavního řešení pandemie bylo obecně považováno za rovnocenné přijetí vědeckého konsenzu, odmítnutí „mýtů“ ve jménu „faktů“. Věda byla zobrazována jako zdroj spolehlivých

znalostí a novináři často tvrdili, že stát by byl řízen lépe, kdyby se spoléhal na vědecké odborníky spíše než na nespolehlivé politiky, kteří chtějí pouze potěšit své voliče.

Dobrym příkladem je článek „Deset důvodů, proč by měl liberál podporovat povinné očkování“ od zástupce šéfredaktora *Hospodářských novin Petra Honzejka* (2021) . Jako jeden z důvodů uvádí Honzejk „respekt k racionalitě“:

Vědecký konsenzus epidemiologů a vakcinologů je, že očkování pomáhá. Přínosy jednoznačně převažují nad riziky pro všechny věkové skupiny, včetně dětí. Samozřejmě je možné o tom polemizovat; vždy existuje menšinový názor, na kterém lze založit své pochybnosti. Ale stojí za zvážení, že v jiných oblastech obecně důvěřujeme odborníkům. Sedíme v letadle s jistotou, že za řízením stojí profesionální pilot. ... Co zvýšilo naši životní úroveň na současnou úroveň, je respekt k vědecké metodě a aplikované racionalitě. Ne víra v konspirační teorie nebo víra, že zpívání nebo jedení cibule zažene infekci.

Honzejk opět jen jasně formuloval to, co bylo implicitně přítomno v desítkách dalších novinových článků. "Covid-19 je špatný, ano." Čelíme ale horšímu, pandemii špatného myšlení," uvedl v dalším díle *Hospodářských novin* (Černý 2021) filozof David Černý. Mezi neochotou nechat se očkovat a přijímáním konspiračních teorií byla trvale spojována. „Proč se lidé bojí konce světa, chemtrails nebo vakcíny Covid,“ zněl titulek článku na mediálním serveru *Aktuálně.cz* (Gazdík 2021), čímž naznačoval iracionalitu odmítání vakcíny proti Covidu. „Konspirační teorie“ v tomto diskurzu sloužily jako diskreditační nálepka pro přesvědčení, která jsou jasně iracionální (Harambam2020a). Při jiných příležitostech byla neochota k očkování prezentována jako důsledek „dezinformace“ (viz níže část „Dezinformace jako politický mýtus“).

Mýtické zkreslení v tomto případě spočívá v předložení schematického černobílého obrazu realit, které byly ve skutečnosti mnohem složitější. Zatímco mnoho anti-vaxových postojů skutečně šlo proti standardům vědecké racionality, nebyla to pravda ve všech případech. Free-vax vědci byli stejně racionální jako jejich pro-vax kolegové. Průzkum vědců z Masarykovy univerzity navíc zjistil, že v prosinci 2020 byla nejvyšší nedůvěra k očkování (40 %) mezi vysokoškolsky vzdělanými lidmi,

ačkoliv tato skupina byla zároveň nejochotnější se nechat očkovat. Jak se k tomuto paradoxu vyjádřil jeden z výzkumníků, „zdá se, že zvýšená důvěra v instituce umožňuje vzdělaným elitám překonat jinak vnímaná rizika a obavy spojené s očkovaním“. [Poznámka pod čarou7](#) Korelace mezi přijetím vakcíny a racionalitou je tedy složitější, než naznačuje mýtické schéma.

Očkování a rozdíl mezi západem a východem

Přestože předchozí dva mýtické principy byly rozšířeny po celém světě, v Čechách byly často podbarveny českou „geopolitickou imaginací“ (Dimtter a Dodds [2008](#)). V českém případě je zásadní geopolitická imaginace vázána na rozdíl mezi Západem a Východem, který rozděluje svět na vyspělý, progresivní, demokratický Západ a relativně méně rozvinutý Východ, který těmto výdobytkům chybí. V evropských postkomunistických zemích to vedlo k tendenci napodobovat Západ a odsuzovat vše, co chtějí elity každé země vymýtit, jako „východní“. V symbolické geopolitice identity Západ představuje ideální sebeobraz národa, zatímco Východ představuje nebezpečného Jiného, který tento sebeobraz zpochybňuje (Eberle 2018) .

Není proto divu, že i debata o Covidu byla koncipována v pojmech Západ–Východ. Mainstreamové elity od začátku kritizovaly jak českou vládu, tak free-vaxové vědce jako příliš „východní“ a označovaly různé západní země za příklady, jak lze pandemii úspěšně zvládnout. Opakovaně argumentovali tím, že Češi, na rozdíl od občanů civilizovanějších západních zemí, jsou na tom v době pandemie tak špatně, protože jsou příliš nedůvěřiví ke státním institucím a vědeckému konsenzu. Abychom citovali některé ukázkové titulky médií: „Nová železná opona. Východní Evropa, včetně Česka, zaostává v očkování za Západem, a to především kvůli nedůvěře k očkování“ (Houska [2021](#)). „Evropa opět rozdělená na Západ a Východ. Tentokrát kolem očkování“ (Palata [2021](#)). „Češi trpí postkomunistickým syndromem, proto se nechtějí nechat očkovat, říká psycholožka“ (Dohnalová [2022](#)).

Geopolitické mýty tohoto druhu jsou opět až příliš zjednodušené. Longitudinální výzkum organizovaný Psychologickým ústavem AV ČR skutečně prokázal pozoruhodnou korelaci mezi ochotou nechat se

popíchnout a identifikací se Západem as „demokratickou Evropou“; na druhou stranu bylo také zjištěno, že proočkovanost je vyšší u těch, kteří se identifikují s Východem (Marek [2022](#)). Jinými slovy, anti-vaxový postoj se zdá být spíše o obecném nedostatku identifikace než o rozdílu mezi Západem a Východem. Navíc není jasné, zda je snížená identifikace se Západem příčinou nebo důsledkem neochoty k očkování. Moje vlastní dlouhodobé pozorování bubliny free-vax science na Facebooku například ukázalo, že většina jejích členů zpočátku sdílela liberálně demokratické postoje, a to teprve tehdy, když se liberální prozápadní světonázor mýtický ztotožnil s pro-vax přístup ve veřejném diskurzu, že někteří z free-vaxxerů z něj byli rozčarováni (viz část „Účinek zpětného ohně“ níže). Jak uvedla členka SMIS Krátká před parlamentními volbami v říjnu 2021: „Tradiční strany, které jsme dříve volili, nás zcela propadly. Jasně, respirátory snížily přísun kyslíku do mozku svých MP. ... Takže končíme a volíme nové menší [protestní] strany, abychom ty velké přivedli k rozumu.“[Poznámka pod čarou8](#)

Neutralizace Free-Vaxxerů

Free-Vaxxers v médiích

Nyní mohu přistoupit k analýze toho, jak se dominantní mýtický diskurz vypořádal s free-vaxxery. Začnu stručným přehledem toho, jak s free-vaxxery jednala masová média, která hraje důležitou roli v hraniční práci a často berou „na sebe úkol odlišit skutečné vědecké poznatky od domněle méně odpovědných tvrzení“ (Gieryn [1999](#) : 17).

Jak by se dalo očekávat, mainstreamová média byla obecně pro-vax, i když ne výhradně. Česká mainstreamová média tvoří škálu,[Poznámka pod čarou9](#) nadto najdeme to, co bych nazval „médiá s morálním posláním“, která nechtějí jen informovat, ale také vzdělávat. Ukázkovým příkladem je *Česká televize* a *Český rozhlas* , ale neméně důležité jsou různé nestátní liberální noviny a mediální servery, jako je *Deník N* , *Hospodářské noviny* nebo *Seznam Zprávy* . Tito všichni byli plně pro-vax, a pokud vůbec zmínili free-vax pozice, okamžitě je relativizovali a vyvažovali pro-vaxovými komentáři. Na spodním konci žebříčku jsou média, která mísí vážné zprávy s prvky infotainmentu, jako je *CNN*

*Prima News*TELEVIZE. I když tito byli také z velké části pro-vax, pokusili se pobavit své publikum tím, že občas dělali rozhovory s vědci z free-vax. V lednu 2022 dokonce *CNN Prima News* uspořádala „super-debatu“ mezi čtyřmi pro-vax a čtyřmi free-vax vědci. Poznámka pod čarou10
Veřejnost tak měla dostatek příležitostí seznámit se s free-vax pohledy.

Mainstreamová média přitom pozici free-vax ve skutečnosti neuznávala jako vlastní pojmenovanou kategorii. Základní tendencí bylo spíše redukovat širokou škálu Covidových pozic na jednoduché binární schéma, kontrastující vědecky podloženou a morálně odpovědnou pro-vax pozici s iracionálními a nezodpovědnými „anti-vaxxery“. Tyto dvě alternativy začaly brzy fungovat jako mocné mýtické obrazy, které umožnily veřejnosti porozumět neuspořádaným kolektivním zážitkům tím, že je podřídily jednoduchému vzorci a ponechaly každému občanovi jednoznačnou volbu mezi pouhými dvěma pozicemi.

Jak se média vypořádala s free-vaxxery, kteří tomuto binárnímu schématu tak úplně neseseděli? Dalo by se očekávat, že free-vaxxeři by mohli být klasifikováni jako anti-vaxxeři, ale i když se to skutečně stalo na sociálních sítích (např. ve skupině Facebook „Supporters of the Snow Initiative“, <https://www.facebook.com/groups/iniciativasnih>), mainstreamová média se k této strategii obvykle neuchylovala. Protože free-vaxxeři byli často uznávanými lékaři a vědci, nebylo tak snadné je zbavit jejich vědeckého postavení. Když *CNN Prima News*Televize uspořádala výše zmíněnou „super-debatu“ mezi čtyřmi pro-vax a čtyřmi free-vax vědci, které byly koncipovány jako standardní výměna různých vědeckých názorů. O vědeckém kreditu svých oponentů nepochybovali ani pro-vaxoví vědci, kteří se v těchto debatách účastnili, i když s některými jejich názory vyjadřovali silný nesouhlas. I když se o freevaxových vědcích zmiňovala některá „média s morálním posláním“ (např. *Deník N*, který pravidelně uváděl různé hloubkové analýzy vědeckých debat o Covidu), byly jejich názory prezentovány jako víceméně legitimní, i když vysoce nepravděpodobné, protože odporovaly „vědeckému konsenzu“. Nakonec se ukázalo, že free-vaxxeři jsou vzdorující kategorií a zjevně nejbezpečnějším způsobem, jak se s nimi vypořádat, bylo zmiňovat je co nejméně. Výmluvné je, že v databázi Anopress.cz je od června 2020 pouze dvanáct zmínek o SMIS

v celostátních tištěných novinách a televizních a rozhlasových stanicích. Žádná z nich není negativní, ale většina z nich je velmi stručná a pouze v pěti případech ano. sestávají z krátkých rozhovorů s členy SMIS, které jim poskytly prostor pro prezentaci jejich názorů. To je v ostrém kontrastu s pro-vaxovými vědci,

Ukázalo se však, že free-vaxxery nelze úplně umlčet. Jednak existovala malá skupina mainstreamových médií, která přijala přístup free-vax: konzervativní zpravodajský web *Echo24* (online i tištěný, s 64 000 čtenáři na tištěné vydání) a týdeník *Reflex* (online i tištěný, s 276 000 čtenáři na tištěné vydání). Důležitou roli sehrála novinářka Angelika Bazalová, členka Rady ČTK, která pravidelně vedla sáhodlouhé rozhovory s free-vax vědci. Zatímco do ledna 2021 je mohla publikovat v různých mainstreamových liberálních médiích (včetně „morálně odpovědného“ *Deníku N*), od února 2021 byla přijímána pouze do *Echo24a Reflex*. Přesto je celkový vliv *Reflexu* a *Echo24* relativně malý a nemůže se rovnat vlivu jiných mainstreamových médií, zvláště když oba weby jsou částečně za paywallem.

Ještě důležitější roli sehrála různá alternativní média, zejména ta umírněná, která se vyhýbají přímočarému konspiraci a zaměřují se na kritické komentování každodenní politiky. Nejvýznamnější z nich jsou *Parlamentní zprávy* (www.parlamentnilisty.cz), politický bulvární plátek poskytující dostatek prostoru různým mírně antisystémovým názorům. *Parlamentní zprávy* byly v lednu 2022 devátým nejnavštěvovanějším zpravodajským serverem v Česku s více než 5 miliony návštěv měsíčně. ^{Poznámka pod čarou¹¹} Zároveň je běžně klasifikován jako „dezinformační“ web a většina veřejných aktérů, kteří se považují za součást hlavního proudu, by s ním nikdy neměla nic společného. Je proto o to významnější, že free-vaxoví vědci, jako Beran nebo členové SMIS Krátká a Fürst, toto nepsané pravidlo porušili a opakovaně poskytovali rozhovory *Parlamentním zprávám* – k morální panice některých z nich. mainstreamové elity. "Vědci proti vědcům." Renomovaní odborníci vysvětlují, proč se nechají zneužít dezinformátory, "charakterizoval situaci *morálně odpovědný Deník N* v jednom ze svých titulků (*Moláček 2022*).

Pandemie tak částečně setřela dříve jasnou morální hranici mezi alternativními médii a mainstreamem. Najednou byli respektovaní vědci pracující pro státní instituce vytlačeni z hlavního proudu do dříve zakázané zóny umírněných alternativních médií. Alternativní média zároveň začala publikovat podrobné souhrny prací z renomovaných vědeckých časopisů, jako je *Nature* a *Lancet*, kdykoli se zdálo, že odporují dominantnímu pro-vaxovému postoji (např. při podávání zpráv o účinnosti přirozené imunity).^{Poznámka pod čarou12} Tímto způsobem alternativní média využila respektovanou vědu k podkopání oficiálních vyprávění o Covidovi. To opět pomohlo smazat rozdíl mezi mainstreamem a alternativou a mezi správnou vědou a falešnou vědou (srov. Akrich a Cochoy 2023). Jak situaci zpětně shrnula novinářka free-vaxx Angelika Bazalová:

Kdysi jsem bojkotoval *Parliament News*, jako správný člen liberální elity. Nečetl jsem je, nesdílel jejich články. Kdysi jsem četl *Deník N*, do kterého jsem přispíval. Pak ale přišla pandemie. A všechno se obrátilo vzhůru nohama. Najednou byly *Parliament News* jedním z mála míst, kde bylo možné slyšet názory vědců, které jiní „správní“ novináři označovali za „dezinformátory“ a „Rusky placení trolly“. Věděl jsem, že to není pravda. A tak jsem rehabilitoval *Parlamentní zprávy*, a s *Deníkem N* jsem se definitivně rozešel.^{Poznámka pod čarou13}

Rétorické strategie hraniční práce

Zatímco v masmédiích se free-vaxxeři objevovali jako znepokojivě „liminální“ skupina, na různých poněkud specializovanějších vědeckých popularizačních fórech se dělala skutečná hraniční práce a s free-vaxxery se jednalo jednoznačně. Jednou z takových významných platform byl Český klub skeptiků Sisyfos (www.sisyfos.cz), založený v roce 1994. V prosinci 2021 Sisyfos vydal prohlášení, jehož cílem bylo delegitimizovat SMIS (Sisyfos Committee 2021). Místo toho, aby to dělal pomocí vědeckých argumentů, však Sisyfos použil více šikmou rétorickou strategii. Kritizovala SMIS, protože někteří její členové byli spojeni s Zdravým fórem, občanskou platformou, která sdružovala širokou škálu kritiků dominantního přístupu k pandemii, od vědců a lékařů po psychoterapeuty, právníky a umělce. Zdravé fórum bylo politicko-aktivistickou platformou, nikoli vědeckou a na svých stránkách (www.zdraveforum.cz) rychle sdílelo všemožné informace kritizující oficiální opatření. Není proto těžké jim vytknout sdílení některých

pochybných textů (např. z konspiračního webu *Open Your Mind*, <https://otevrisvoumysl.cz>). V očích Sisyfos to „kontaminuje“ dokonce všechny přidružené organizace, jako je SMIS (jehož členové jsou uvedeni na webu Healthy Forum jako jeho podporovatelé):

Dezinformační charakter Zdravého fóra je natolik zásadní, že kontaminuje i přidružená sdružení, která se snaží vydávat za profesní skupiny, jako je ProLibertate (sdružení právníků) v právní oblasti nebo Asociace mikrobiologů, imunologů a statistiků (SMIS) v ČR. Lékařské a epidemiologické oblasti. Sdružení se snaží prezentovat jako sdružení odborníků, ale jejich silné vazby na dezinformační skupinu Zdravé fórum silně podkopávají jejich důvěryhodnost. To znamená, že jakýkoli odborný text, který vytvoří, je a priori nespolehlivý a před použitím vyžaduje pečlivé prozkoumání jak jejich zdrojů, tak jejich práce s těmito zdroji. Vzhledem k tomu, že obsahem bývají spíše technické texty, je tato kontrola v konečném důsledku časově náročnější než psaní podobného článku de novo. Apriorní nevěrohodnost nutně neznamená, že každý text vytvořený například SMIS je nepravdivý nebo zavádějící. Znamená to, že riziko omylnosti je nepřiměřeně vysoké. ... SMIS se jeví jako zvláště nebezpečná dezinformační organizace, protože jejich členové mají v daném předmětu formální erudici. Z tohoto důvodu jsou schopni produkovat, možná neúmyslně, ale dost možná záměrně, sofistikované dezinformace. Přesná kontrola faktů u takových textů je extrémně obtížná, takže vhodnou strategií k odfiltrování dezinformací je ignorovat obsah produkovaný SMIS. SMIS se jeví jako zvláště nebezpečná dezinformační organizace, protože její členové mají v daném předmětu formální erudici. Z tohoto důvodu jsou schopni produkovat, možná neúmyslně, ale dost možná záměrně, sofistikované dezinformace. Přesná kontrola faktů u takových textů je extrémně obtížná, takže vhodnou strategií k odfiltrování dezinformací je ignorovat obsah produkovaný SMIS. SMIS se jeví jako zvláště nebezpečná dezinformační organizace, protože její členové mají v daném předmětu formální erudici. Z tohoto důvodu jsou schopni produkovat, možná neúmyslně, ale dost možná záměrně, sofistikované dezinformace. Přesná kontrola faktů u takových textů je extrémně obtížná, takže vhodnou strategií k odfiltrování dezinformací je ignorovat obsah produkovaný SMIS.

Tento text lze považovat za paradigmatický, ilustrující všechny důležité rysy hraniční práce ve vztahu k free-vaxxerům. Tato hraniční práce se většinou vyhýbá skutečným analýzám nároků free-vax. Dobrým příkladem je pro-vax facebooková skupina „Supporters of the Snow Initiative“ (<https://www.facebook.com/groups/iniciativasnih>), který obsahuje desítky zmínek o SMIS, ale žádný skutečný pokus důkladně se zabývat jejich nároky. Vše, co jsem při několika příležitostech našel, byly útoky na různé izolované body argumentu (zanedbání tohoto druhu dat nebo nesprávné uvedení tohoto kusu dat), aniž bych skutečně zvážil celý argument jako takový. Když tedy například uživatelé při několika příležitostech požádali skupinu, aby se vyjádřila k dokumentu

SMIS „Protílátky z předchozí infekce přinášejí dostatečnou a dlouhodobou ochranu proti COVID-19“ (Krátká et al. 2021) a našla chyby v jeho argumentech, komentářů bylo málo a nepodstatné. Poznámka pod čarou14

Místo toho byly názory free-vax delegitimizovány pomocí různých rétorických strategií. Dvě z těchto strategií jsou zvláště časté a účinné (pro obě srov. Shir-Raz et al. 2022). (1) Názory Free-vax jsou označovány jako „dezinformace“ a navrhuje se, že nejsou jen fakticky špatné, ale že ve skutečnosti existuje tajný záměr uvést publikum v omyl povrchním oblečením argumentu do vědeckého oblečení. Tak například příspěvek SMIS sdílený ve skupině „Suporters of the Snow Initiative“ vyvolal následující komentáře:

Četl jsem pár příspěvků SMIS... a je to čisté peklo! Nechápu, jak je něco takového možné – snůška lží, manipulace, dezinformace!

Je to záměrná lež. Každý, kdo rozumí procentům, to vidí. Což bych od doktora očekával. Takže nemá smysl jim cokoli vysvětlovat. Znají pravdu, ale odmítají si ji přiznat. Poznámka pod čarou15

(2) Strategie „kontaminace“ (nazvaná „diskreditace asociací“ jedním z informátorů v Shir-Raz et al. 2022) sdružuje free-vaxxery s různými pochybnějšími skupinami sociálních aktérů, v ideálním případě protahuje řetězec asociací až ke konspiračním antivaxxerům. Cílem této strategie je ukázat, že na výběr jsou nakonec opravdu jen dvě možnosti, pro-vax a anti-vax, a všechny zdánlivě mezipolohy nejsou nic jiného než anti-vaxové pohledy v přestrojení. Pozice anti-vax je zároveň delegitimizována tím, že je spojována s „iracionálním“ spiknutím. Ve skupině „Suporters of the Snow Initiative“ se to obvykle dělalo tak, že se SMIS nazývala „vědecká sekce Zdravého fóra“ a pak se vyjmenovávali další pochybní aktéři spojené s Zdravým fórem, kteří zastávali esoterické nebo konspirativní názory. Poznámka pod čarou16

Obě strategie lze ilustrovat na velmi vlivném textu Petra Ludwiga, influencera na sociálních sítích s 42 000 sledujícími na Facebooku a jednoho z nejvýznamnějších šířitelů pro-vax pozice. Ve svém

doporučení, komu během pandemie věřit (mezinárodní vědecké časopisy a instituce) a komu ne (běžná česká média), má speciální sekci o SMIS:

Pozor na web SMIS, který má blízko k Fóru zdraví, které zase často sdílí zprávy z dezinformačního webu *Open Your Mind*. Jedná se o sofistikovanější verzi dezinformací, často překládaných ze zahraničních anti-vax serverů a často manipulujících se zdroji a daty. [Poznámka pod čarou17](#)

Toto je ilustrativní zjednodušená verze přístupu „kontaminace“: Ludwig diskredituje SMIS tím, že je spojuje se Zdravým fórem, které je zase spojováno s konspiračním webem *Open Your Mind*. Tímto způsobem se toxicita *Open Your Mind* přenáší až do SMIS a člověk má dojem, že manipulace se zdroji a daty platí i pro SMIS. SMIS je přitom obviňován z úmyslného šíření dezinformací.

Dezinformace jako politický mýtus

Poplatek za „dezinformaci“ není jen další způsob, jak říci, že pozice free-vax je nesprávná. V českých politických debatách je „dezinformace“ často používaným pojmem, který slouží jako vysoce zhuštěný mýtický symbol. Od neutrálnější „dezinformace“ (v Česku málo používaný termín) se liší tím, že implikuje záměr vytvořit informační chaos. Je úzce spojena s příběhem „ruské hybridní války“ (Daniel a Eberle [2021](#)), vyvolávající dojem, že je šířena organizovanými armádami Ruskem placených „trollů“ s cílem rozložit českou demokracii zevnitř. „Dezinformace“ tak spojují mýtickou bitvu mezi Západem a Východem, „Elfy“ (jak si říkají čeští ověřovatelé faktů) a „Trolly“, mezi demokracií a autokracií, pořádkem a nepořádkem, pravdou a lží, rozum a iracionalita (Baumann [2020](#)). To dává zvláštní váhu všem obviněním z dezinformací. I pochybnosti o očkování tak byly občas prezentovány jako výsledek ruské propagandy. „Antivakcinační šílenství ukazuje, že jsme prohráli další kremelský útok,“ jak řekl jeden novinář (Gabal [2021](#)). Je však třeba říci, že tato asociace antivaxových názorů s Ruskem byla v roce 2021 vzácná a zesílila až po ukrajinské invazi v únoru 2022.

Vzhledem k tomu není divu, že zásadní roli v hraniční práci vůči free-vaxxerům měly české organizace pro kontrolu faktů. Nejdůležitější je <https://manipulatori.cz/>, jehož šéfredaktorem je novinář Jan Cemper. Přestože se web prezentuje jako „fact-checking“, vhodnější charakteristika by byla „narrative-checking“, neboť na rozdíl od jiných webů, které neutrálně prověřují věcnou správnost všech typů politických aktérů bez ohledu na jejich ideologické zaměření (v ČR např. , <https://demagog.cz/>), manipulatori.cz zaujímá vyhraněný ideologický postoj, hájí liberálně demokratické, prounijní, protiruské a mainstreamové vědecké názory. Cílem je zdiskreditovat všechny alternativní narativy tím, že je ukážeme jako fakticky nesprávné, ale v tomto se často mísí faktická stránka s nefaktickými prvky. Typickým způsobem, jak odhalit anti-vaxové názory, které označují mRNA Covid vakcíny jako „experimentální“, a tedy nebezpečné, je například argument, že vakcíny byly řádně schváleny všemi relevantními institucemi (např. Cemper 2021a). I když je to pravda (když přeskočíme skutečnost, že schválení bylo pouze „podmíněné“, tj. založené „na méně komplexních klinických údajích, než se běžně vyžaduje“), [Poznámka pod čarou18](#) neříká nic o skutečné bezpečnosti vakcíny, ale pouze o její institucionální legitimitě.

Jak by se dalo čekat, manipulatori.cz věnovali většinu svých debunkrů článků anti-vax názorům. Zatímco tyto články bývaly podrobné a často obsahovaly sofistikované vědecké argumenty, u free-vaxxerů byla situace úplně jiná. SMIS byl napaden v jediném článku, který je obvinil z „zkreslování nemocničních statistik“ (Cemper [2021b](#)). K „zkroucení“ došlo v článku Fürsta ([2021b](#)), který ukázal, že podle oficiálních statistik byl počet pacientů hospitalizovaných na JIP v roce 2021 ve skutečnosti o 10 % nižší než v předchozích letech a pacienti s Covidem představovali méně než 5 % z tohoto počtu. Článek ve skutečnosti nevyšel na webu SMIS, ale na blogu filmového režiséra Jaroslava Tománka, jednoho ze zakládajících členů Zdravého fóra. Cemper článek vyvrátil argumentem, že ačkoli celkový počet pacientů byl skutečně nižší, délka jejich pobytu na JIP byla téměř o 30 % delší. I když jde o legitimní argument, zajímavější je rétorika, do které byl zabalen. Cemper neopravil jen Fürsta; obvinil ho z „překroucení

statistik“ (ačkoli ve skutečnosti se zdá, že Fürst měl méně úplná data). Kromě toho ve stejném článku Cemper diskutoval o dalším takovém „kroucení“, tentokrát politickou antisystémovou iniciativou Chcíp PES, která se (ne)proslavila organizováním hrubých protestů proti blokování a byla neustále zesměšňována mainstreamovými médii (její étos byl zhruba analogický kanadskému konvojovému protestu z ledna–února 2022). Diskutováním o SMIS ruku v ruce s touto mnohem více plebejskou organizací Cemper aplikoval strategii „kontaminace“, čímž vytvořil dojem, že mezi těmito dvěma skupinami je malý rozdíl.

Označení SMIS za šířitele „dezinformací“ bylo velmi účinným způsobem, jak stanovit hranice „správné vědy“. V důsledku toho nebyl pro-vaxxeři brán vážně ani jeden argument vznesený SMIS. Jako příklad mohu uvést experiment, který jsem provedl na Facebooku v listopadu 2021. V té době na sociálních sítích zuřila válka mezi zastánci očkování a ochránci přirozené imunity. Poslední jmenovaný se jevil jako účinnější podle několika studií (Chemaitelly et al. [2021](#) ; Turner et al. [2021](#) ; Gazit et al. [2021](#)), ale existovala také jedna studie CDC (Bozio et al. [2021](#)), který naznačoval opak a tvrdil, že účinnost imunity vyvolané vakcínou byla pětikrát vyšší než u přirozené imunity. Studie byla široce sdílena na sociálních sítích a propagována *Českou televizí*. [Poznámka pod čarou19](#) SMIS okamžitě provedl analýzu studie a označil ji za metodologicky chybnou (Fürst [2021a](#)). [Poznámka pod čarou20](#) Pokusil jsem se odkázat na Fürstovy argumenty v několika diskuzích na Facebooku a požádal jsem příznivce pro-vax, aby prokázali chyby v jeho úvahách. Odpověď byla vždy stejná: pro-vaxxeři odmítli číst článek s tím, že SMIS šíří dezinformace (a „dokazují“ to odkazem na Cemper [2021b](#)). Podobně, když v roce 2022 mediální server *Seznam Zprávy* v komentářích uživatelů zakázal odkazy na web SMIS pro jeho údajnou „dezinformační povahu“, byl zákaz zdůvodněn odkazem na Cemper [2021b](#) a výše citované prohlášení Sisyfos k SMIS. [Poznámka pod čarou21](#) Označení „dezinformace“ má tedy účinek „epistemické karantény“: některé webové stránky prezentuje jako v podstatě toxické, čímž diskvalifikuje všechny argumenty v nich obsažené.

Backfire Effect: Free-Vaxxers se změnil na politiku

Pokus označit free-vaxxery za dezinformátory ohrožující českou společnost a její prozápadní demokratické hodnoty byl z velké části úspěšný. Přesto, jak Shir-Raz et al. ([2022](#)) ukazují, že pokusy potlačit své oponenty mohou být často kontraproduktivní, což způsobuje, že disidenti vzdorují a brání se. Přesně to se stalo i v Česku.

Vědci z free-vaxu se dlouho bránili tomu, aby se jejich přístup stal vlastním politickým mýtem. Zejména SMIS trval na tom, že jeho úkolem je poskytovat neutrální vědecké analýzy založené na datech a výzkumu. Za těmito zdánlivě nestrannými analýzami bylo samozřejmě možné vysledovat různé ideologické principy. Od počátku se objevovala varování před omezováním individuální svobody a podřazováním vědy finančnímu zisku. Jak uvádí SMIS ve svém zahajovacím manifestu (<https://smis-lab.cz/smis/>): „Laboratoře by měly být partnery epidemiologů a klinických lékařů, ale neměly by se stát nástrojem politiků k omezování práv a svobod. Neměly by také pomáhat vybraným skupinám získat obrovské finanční zisky ze zdravotního pojištění.“ Ale hlavní ideologické principy byly vyjádřeny až po pandemii v březnu 2022 v manifestu Charty 2022, jehož zakládajícími signatáři bylo mnoho free-vaxových vědců. Mimo jiné se tam píše (<https://charta2022.cz/charta-2022/>):

Blaho společnosti nelze nikdy dosáhnout na úkor blahobytu jednotlivců. Z historie naší země i ze světových dějin víme, že každý pokus o dosažení individuálního blahobytu prostřednictvím principu většího dobra skončil neúspěchem. ... Není povinností státu diktovat lidem, co mají dělat se svým životem a zdravím; je povinností státu vytvářet podmínky, které každému umožní převzít odpovědnost za svůj život a zdraví.

Tímto způsobem se přístup free-vax postupně stával vlastním politickým mýtem. Ruku v ruce s tím přišel rostoucí politický aktivismus některých free-vaxxerů. Zatímco po celý rok 2021 bylo cílem free-vaxových vědců ovlivňovat státní orgány standardními institucionálními cestami, např. vydáváním odborných posudků k různým pandemickým opatřením, v roce 2022 se stále více obraceli k politickým protestům – a v těch začali spolupracovat s některými radikálnější antisystémovými aktivisty. Tak například, když český parlament projednával v lednu 2022 pandemický zákon, SMIS propagoval každodenní demonstrace organizované radikální antisystémovou iniciativou Chcípl PES. Jak

uvedli v pozvánce: „S organizátory a jejich partnery nemáme téměř nic společného. Spojuje nás jen to, že považujeme za zásadní, aby na Malostranské náměstí přišli všichni, kdo chtějí zabránit schválení novely pandemického zákona. Budeme tam.“[Poznámka pod čarou22](#)

V tomto trendu pokračovala platforma Charta 2022, jejímž cílem bylo sjednotit různé kritiky pandemických opatření (a jejíž jméno spojovalo slavnou Chartu 77 podepsanou českými protikomunistickými disidenty). To svedlo část free-vaxxerů dohromady s několika antisystémovějšími veřejnými aktéry, jako byl právník Jindřich Rajchl, který brzy nato založil populistickou politickou stranu PRO, s členkou SMIS Zelenou jako jedním z jejích (neúspěšných) kandidátů na Senátní volby v září 2023. Rajchl se zúčastnil velkých protisystémových protestních shromáždění v Praze v září 2022 a sám zorganizoval další takové shromáždění v Praze 11. března 2023. Tato shromáždění byla nejen kritická vůči vládě, ale také vůči silné oficiální podpoře Ukrajiny, prosazující pragmatický neutrální postoj Česka ve stylu Maďarska Victora Orbána. Když SMIS inzeroval na své facebookové stránce shromáždění v březnu 2023, příspěvek získal 1 000 lajků, ale desítky fanoušků vyjádřily silnou nespokojenost a začaly skupinu opouštět.[Poznámka pod čarou23](#)

„SMIS měl zůstat apolitický. Revoluce nikdy nic nevyřešily.“

„Je mi moc líto, že se účastníte podobných akcí. V jakém bodě jste vyvinuli tento proruský postoj?“

"Opravdu obdivuji vaše aktivity Covid, ale obávám se, že se vás pan Rajchl a jeho společníci rozhodli využít a míří velmi pochybným směrem."

Mohlo by se zdát, že tímto způsobem politicky angažovaná část skupiny free-vax skutečně potvrdila obvinění z „ruské propagandy“, které na ně pro-vaxxeři vrhli již v únoru 2022. Ve skutečnosti se však zdá, že kauzalita bylo úplně naopak. Tvrdím, že to byla spíše právě tato obvinění, která upírala svobodným vaxxerům právo legitimně vyjadřovat své vědecké názory, což ve skutečnosti nutilo některé z nich hledat spojence v antisystémovém prostředí. Vědci z Free-vax zažívali silné rozčarování ze státních institucí, kterým dosud důvěřovali. Zřejmě museli čelit tlakům ze strany svých nadřízených, ale i různých vlivných vědeckých představitelů (srov. Shir-Raz et al. [2022](#)). Zatímco přesnou

povahu a rozsah těchto zákulisních tlaků je těžké posoudit, na sociálních sítích jsou stálou součástí free-vax vyprávění. Jako příklad uvedu facebookový příspěvek výše zmíněné novinářky Angeliky Bazalové:

Nemáte ponětí, co dělá muž jako XXX [anonymizovaný, jeden z předních pro-vaxových vědců]. O svých kolezích jménem Akademie věd posílá pomlouvačné dopisy všem institucím. Volá jim. Kritizuje je. Pořádají různé společné práškačské akce, aby tyto instituce dostaly strach o své financování. Nemáte ponětí, co se děje v zákulisí. ... Věřte mi, že lidé, kteří se veřejně vyjadřují, musí být pěkně odvážní. Každý z nich každý den přemýšlí o tom, co bude dělat, když jeho pracoviště přijde o peníze, na kterých jsou závislé desítky lidí. Poznámka pod čarou24

Není těžké si představit, že takové zkušenosti silně naruší důvěru v integritu státních institucí. Není proto divu, že někteří vědci z free-vaxu postupně přijali antisystémové názory.

Závěry

Vědecké spory o Covidu vrhají zajímavé světlo na vztah mezi vědou a politikou. Podle Bertuzziho a kol. (2022), pandemie Covid zesílila neoliberální trend směrem k technokratickým stylům vlády legitimizovaným vědeckými důkazy. Bylo to zobrazeno jako „přírodní“ apolitická katastrofa, která se musí řešit technickým a vědeckým způsobem. Věda byla v mainstreamových médiích prezentována jako poskytující „fakta“, zatímco všechny odlišné názory byly vykreslovány jako založené na neznalosti nebo politické manipulaci. Z pohledu STS je tento obrázek vysoce problematický. Jak tvrdí Harambam ve svém programovém dokumentu „Corona Truth Wars“ (2020b: 61), učenci STS by měli „pomáhat posunout veřejnou debatu za převládající zjednodušující protiklady mezi vědou a politikou, fakty versus názory, informacemi versus manipulací“. Věda není autonomní doménou izolovanou od politických procesů – zvláště ne, když vědecký výzkum ovlivňuje politické rozhodování (Campo et al. 2022).

Cílem mého příspěvku bylo demonstrovat toto prolínání vědy a politiky. Tvrdil jsem, že implicitní ideologická povaha technokratických opatření Covid se stala zřejmou v mediálních diskusích, kde se dominantní narativ Covid stal politickým mýtem. Vědecké koncepce začaly fungovat

jako symboly odkazující nejen na biomedicínskou realitu, ale také na různé vysoce ceněné morální a společenské hodnoty. Na příkladu očkování jsem ukázal tři takové morální a ideologické principy, s nimiž byl pro-vax postoj v českém veřejném diskurzu úzce svázán. Očkování bylo v mainstreamových médiích zobrazováno (1) jako znak morální a společenské odpovědnosti, (2) jako znak racionality a (3) jako projev prozápadní geopolitické orientace. Zpochybňování očkování tak začalo být vnímáno jako ohrožení těchto morálních hodnot, s nimiž je v symbolické rovině spojen pro-vaxový pohled. Tento černobílý obrázek byl na oplátku internalizován členy lékařského a vědeckého establishmentu, což pomáhá vysvětlit, proč bylo potlačování vědeckého nesouhlasu během pandemie Covid tak závažné.

Dále jsem analyzoval, jak se tento schematický zpolitizovaný diskurs vypořádal s „free-vax“ vědci a lékaři v Česku, kterým toto černobílé schéma nezapadalo, protože nebyli proti očkování proti Covidu jako takovému, ale pouze proti jeho plošné aplikaci během pandemie. Ukázal jsem, že prakticky neexistovaly žádné přímé styky s vědeckými argumenty free-vax. Místo toho byla delegitimizace provedena tak, že se free-vaxxers spojovali s různými pochybnějšími skupinami sociálních aktérů, nebo se jejich názory označovaly jako „dezinformace“. Pozice free-vax byla tedy koncipována jako záměrný útok na českou společnost a její demokratické hodnoty, čímž byla podrobná analýza jejích vědeckých argumentů zbytečná.

Tato diskreditační strategie byla z velké části úspěšná, ale měla také některé nežádoucí sociální a politické dopady. Před příchodem Covid-19 se free-vaxxeři většinou ztotožňovali s mainstreamem a jeho liberálně demokratickými hodnotami. V průběhu pandemie byli částečně vytlačeni z hlavního proudu a museli se uchýlit k různým alternativním mediálním platformám, kterým se dříve vyhýbali. Ve skutečnosti, i když se stále jasně lišili od antivaxxerů ve svých vědeckých názorech, někteří z nich se s nimi cítili stále více politicky spřízněni. Tímto způsobem z něj byly vyloučeny některé části společnosti, které by za normálních okolností byly stále součástí společenského mainstreamu a sdílely většinu jeho hodnot, a byly nuceny spolupracovat s antisystémovějšími vrstvami populace, převzetí jejich étosu nedůvěry k

mainstreamovým institucím. Části antisystémového prostředí zároveň získaly legitimitu spoluprací s free-vaxovými vědci zaměstnanými v respektovaných institucích. Pokus pro-vaxových aktivistů chránit liberálně demokratický morální řád společnosti delegitimizací názorů free-vaxu byl tedy kontraproduktivní. To ukazuje, že technokratická strategie zakládat politická rozhodnutí na údajně apolitických vědeckých názorech má pochybnou účinnost. Snadno to může vyústit v jakousi „politickou polarizaci vědy“ (O'Connor a Weatherall pokus pro-vaxových aktivistů chránit liberálně demokratický morální řád společnosti delegitimizací názorů free-vax byl kontraproduktivní. To ukazuje, že technokratická strategie zakládat politická rozhodnutí na údajně apolitických vědeckých názorech má pochybnou účinnost. Snadno to může vyústit v jakousi „politickou polarizaci vědy“ (O'Connor a Weatherall 2020), což nejen potlačuje vědeckou diskusi, ale může mít také škodlivé účinky na společnost jako celek.

Poznámky

1. Výraz byl běžný zejména v Itálii (Pentin 2021 ; Morsello a Giardullo 2022), ale občas se používal i v Česku (viz freevax.cz), i když jen výjimečně.
2. Názory shrnuté v tomto odstavci pocházejí z webové stránky SMIS (viz níže část „Data a metody“), kde se objevují v mnoha článcích. Viz např. <https://smis-lab.cz/2021/11/18/pocty-ockovanych-a-neockovanych-pacientu-hospitalizace-a-jip-k-16-11-2021/> nebo <https://smis-lab.cz/2021/11/12/vyskyt-infekce-sars-cov-2-u-osob-neockovanych-a-ockovanych/> , přístup 26. března 2023.

3. Česká mediální databáze Anopress.cz uvádí v roce 2021 v celostátních tištěných novinách a televizních a rozhlasových stanicích 54 zmínek o Beranovi a 118 zmínek o Thonovi.
4. Dělal jsem to pod svou vlastní skutečnou akademickou identitou a otevřeně jsem se choval jako výzkumník.
5. <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/roadshow-v-ramci-ockovaci-kampane-pokracuje-tentokrat-ve-fakultni-nemocnici-bulovka/> . Zpřístupněno 26. března 2023.
6. <https://www.muni.cz/pro-media/tiskove-zpravy/covidovy-ockovaci-paradox-vedci-z-mu-zjistili-ze-vzdelani-lide-duveruji-ockovani-nejmene-ze-vsech-ockovani-proti-covid-19-vsak-podporuji-nejvice> . Zpřístupněno 26. března 2023.
7. https://www.facebook.com/gvendy/posts/pfbid0uYfDJyZ1jHAR1YUjV6nD8yJrQsscE4nuBypTuw4wTzQyJ1zf1wFNcBdTizPrAnHjl?comment_id=102213054421312=1022133374213377341 . Zpřístupněno 14. května 2023.
8. Komplexní analýza českých médií a jejich ideologických názorů sice neexistuje, ale dobrý provizorní obrázek si můžeme udělat z projektu Media Map, který analyzuje česká online média na základě jejich facebookového publika a lajků, které dávají různým mediálním příspěvkům (Malecký 2018). Charakterizace ideologických pozic, kterou uvádím v následujícím textu, je částečně založena na mapě médií, částečně na mém dlouhodobém pozorování zejména během pandemie.
9. <https://cnn.iprima.cz/epidemie-skoncila-a-neni-co-resit-ze-ockovani-chrani-naivni-kroutil-hlavou-sinkora-56456> . Zpřístupněno 26. března 2022.
10. <https://www.similarweb.com/website/parlamentnilisty.cz/#overview> . Zpřístupněno 26. března 2022.

11. Zatímco *Parlamentní zpravodajství* tak činilo obvykle povrchně bulvárním způsobem (např. <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Kdo-skutecne-siri-nakazu-covidem-Britsky-pruzkum-vse-prevraci-naruby-A-co-ted-683379>), na jiných alternativních webech byly souhrny někdy až překvapivě podrobné a přesné, např. <https://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/meli-jste-covid-pravdepodobne-si-budete-vytvaret-protilatky-po-cely-zivot-pise-nature/> , nebo <https://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/studie-dokazuji-ze-t-bunky-minimalizuji-poskozeni-zpusobene-omikron-variantou/> . Vše zpřístupněno 26. března 2022.
12. <https://www.facebook.com/gvendy/posts/pfbid02zNanYmpkVHTFMwQuaC1ztpZt5gr3vSjLdbne2xaR7e4bYFFhFh1mhB1pdV8DSkxKI> , 7. června 2023. Přístup 23. června 20
13. Viz https://www.facebook.com/groups/iniciativasnih/posts/337759661223104/?comment_id=340054914326912 , <https://www.facebook.com/groups/iniciativasnih/posts/3361369680520> <https://www.facebook.com/groups/iniciativasnih/posts/3361369680520.com/groups/iniciativasnih/posts/411139257218477/> , 5. srpna, 30. července a 26. listopadu 2021, všechny přístupné 18. června 2023). Z nich pouze první příspěvek dokázal vyvolat nějaké vědecké komentáře v samostatném souboru Dokumentů Google (https://docs.google.com/document/d/1sPs_YjTbFB_e0NAKH_y2IOocw2A24j83WNRIQc8JI_c/edit), ale všechny byly jen drobné.
14. <https://www.facebook.com/groups/iniciativasnih/posts/414022800263456/> , 2. prosince 2021. Zpřístupněno 18. června 2023.
15. Viz např. <https://www.facebook.com/groups/iniciativasnih/posts/420060879659648/> , 11. prosince 2021, nebo <https://www.facebook.com/groups/iniciativasnih/posts/499612291704506/> 2. dubna 2021 oba přístupné 18. června 2023.

16. <https://www.facebook.com/petrludwig/posts/10158606790808087> , 6. prosince 2021. Zpřístupněno 26. března 2022. Příspěvek má 1 000 lajků a 288 sdílení.
17. <https://www.ema.europa.eu/en/human-regulatory/marketing-authorisation/conditional-marketing-authorisation> . Zpřístupněno 26. března 2022.
18. <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3394966-ockovani-je-proti-covidu-az-petkrat-ucinnejsi-nez-prodelani-nemoci-ukazuje-rozsahla> . Zpřístupněno 26. března 2022.
19. Fürst se ve své analýze silně opíral o švédského biostatistika Martina Kulldorffa (2021), jednoho z autorů Velké Barringtonské deklaráce.
20. Viz <https://www.blogosvet.cz/article/dezinformator-expertem-xdqjN> . Zpřístupněno 26. dubna 2023.
21. <https://www.facebook.com/smislalab/posts/221595740187916> , 24. ledna 2022. Zpřístupněno 26. února 2022.
22. Viz <https://www.facebook.com/smislalab/posts/pfbid0mFn7EdxV2Yf474CExHiSJWbzzJ9TFGPaMeDxYtHYt4t4wkoqv4cZ37brDh8ZDrQLI> . Zpřístupněno 25. března 2023.
23. <https://www.facebook.com/gvendy/posts/10221931828906663> , 29. ledna 2022. Přístupno 26. února 2022.

Reference

- Akrich, Madeleine a Franck Cochoy. 2023. Maskovaná pravda? Veřejné diskuse o obličejových maskách na francouzském fóru o zdraví. *Minerva* . <https://doi.org/10.1007/s11024-023-09493-0> .

Článek Google Scholar

- Barker, Kristin Kay, Alexis M. Kenney a R. Neil Greene. 2021. Špatné versus správné (eous): Online komentáře čtenářů jako vědecké hraniční dílo. *Sociologické fórum* 36(3): 601–623. <https://doi.org/10.1111/socf.12717> .

Článek [Google Scholar](#)

- Baumann, Mario. 2020. „Boje proti propagandě“ a „Dezinformační kampaně“: Diskuse o informační válce ve vztazích Rusko-Západ. *Současná politika* 26(3): 288–307. <https://doi.org/10.1080/13569775.2020.1728612> .

Článek [Google Scholar](#)

- Bertuzzi a kol. 2022. Politika během a po Covid-19: Věda. *Zdravotní a sociální protest, participace a konflikt* 15(3): 507–529. <https://doi.org/10.1285/i20356609v15i3p507> .

Článek [Google Scholar](#)

- Bottici, Chiara. 2007. *Filosofie politického mýtu* . Cambridge: Cambridge University Press.

Rezervovat [Google Scholar](#)

- Bouchardová, Gérard. 2017. *Sociální mýty a kolektivní imaginace* . Toronto: University of Toronto Press.

Rezervovat [Google Scholar](#)

- Bozio, Catherine H., et al. 2021. Laboratory-Confirmed COVID-19 Among Adults Hospitalized with COVID-19–Like Illness with Infection-Induced or mRNA Vaccine-Induced SARS-CoV-2 Immunity—Nine States, January–September 2021. *Morbidity and Mortality Weekly Report* 70(44): 1539–1544. <https://doi.org/10.15585/mmwr.mm7044e1>.

Article [Google Scholar](#)

- Campo, Enrico, et al. 2022. Early Home Therapies against Covid-19. An Italian Case of Politicisation of Science? *PArteecipazione e COnflitto*. <https://doi.org/10.1285/i20356609v15i3p567>.

Article Google Scholar

- Cemper, Jan. 2021b. Jak Chípl PES, Zdravé fórum a Smis-lab překrucují statistiky z nemocnic. <https://manipulatori.cz/jak-chipl-pes-zdrave-forum-a-smis-lab-prekrucuji-statistiky-z-nemocnic/>. Accessed 26 Mar 2022.
- Cemper, Jan. 2021a. Nesmyslný narativ: Vakcína je experimentální. <https://manipulatori.cz/nesmyslny-narativ-vakcina-je-experimentalni/>. Accessed 26 Mar 2022.
- Černý, David. 2021. Covid-19 je zlý, to ano. Ale čelíme horší věci, pandemii špatného myšlení. *IHNed.cz*, 15 December 2021 <https://HN.HN.CZ/c1-67012000-covid-19-je-zly-to-ano-ale-celime-horsi-veci-pandemii-spatneho-mysleni>. Accessed 26 Mar 2023.
- Chemaitelly, Hiam, et al. 2021. Waning of BNT162b2 Vaccine Protection Against SARS-CoV-2 Infection in Qatar. *The New England Journal of Medicine* 385(24): e83. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa2114114>.

Article Google Scholar

- Daniel, Jan, and Jakub Eberle. 2021. Speaking of Hybrid Warfare: Multiple Narratives and Differing Expertise in the “Hybrid Warfare” Debate in Czechia. *Cooperation and Conflict* 56(4): 432–453. <https://doi.org/10.1177/00108367211000799>.

Article Google Scholar

- Dimtter, Jason, and Klaus Dodds. 2008. Popular Geopolitics Past and Future: Fandom. *Identities and Audiences. Geopolitics* 13(3): 437–57. <https://doi.org/10.1080/14650040802203687>.

Article Google Scholar

- Dohnalová, Anna. 2022. Češi trpí postkomunistickým syndromem, i proto se nechtějí očkovat, říká psycholožka. *Aktualne.cz*, 9. February 2022. <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/cesi-trpi-postkomunistickym-syndromem/r~21f5584a85b411ec8d900cc47ab5f122/>. Accessed 26 Mar 2023.
- Eberle, Jakub. 2018. Desire as Geopolitics: Reading the Glass Room as Central European Fantasy. *International Political Sociology* 12: 172–189. <https://doi.org/10.1093/ips/oly002>.
Article Google Scholar
- Fenyková, Šárka. 2021. Kdo odmítá očkování, měl by převzít finanční odpovědnost za testy, navrhuje zdravotní pojišťovny. *iRozhlas*, 2 June 2021. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/testovani-ockovani-proti-koronviru_2106022340_pj. Accessed 26 Mar 2023.
- Fischer, Petr. 2021. Pandemie mění tradiční chápání osobní svobody. Naše tělo už není jen naším tělem. *Deník N*, 10 May 2021. <https://denikn.cz/620010/pandemie-meni-tradicni-chapani-osobni-svobody-nase-telo-uz-neni-jen-nasim-telem/>. Accessed 26 Mar 2023.
- Fuchs, Christian. 2021. *Communicating COVID-19: Everyday Life, Digital Capitalism, and Conspiracy Theories in Pandemic Times*. Bingley: Emerald Publishing.
Book Google Scholar
- Fürst, Tomáš. 2021a. Lysenkova cena pro CDC. <https://smis-lab.cz/2021/11/05/lysenkova-cena-pro-cdc/>. Accessed 26 Mar 2022.
- Fürst, Tomáš 2021b. Kterak jsme kolaps zdravotnictví jen o vlásek odvrátili. <https://blog.aktualne.cz/blogy/jan-tomanek.php?itemid=40516>. Accessed 26 Mar 2022.

- Gabal, Ivan. 2021. Protiočkovací šílenství ukazuje, že jsme prohráli i další útok Kremlu. *HlídacíPes.org*, 14 November 2021. <https://hlidacipes.org/ivan-gabal-protiockovaci-silenstvi-ukazuje-ze-jsme-prohrali-i-dalsi-utok-kremlu/>. Accessed 26 Feb 2022.
- Gazdík, Jan. 2021. Proč lidé propadají strachu z konce světa, chemtrails či z očkování proti covidu? *Aktualne.cz* 2 December 2021. <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/proc-lide-propadaji-strachu-z-konce-sveta-chemtrails-ci-z-oc/r~8649af7a4c5d11ec878fac1f6b220ee8/>. Accessed 26 Mar 2023.
- Gazit, Sivan, et al. 2021. Comparing SARS-CoV-2 Natural Immunity to Vaccine-Induced Immunity: Reinfections Versus Breakthrough Infections. *medRxiv*. <https://doi.org/10.1101/2021.08.24.21262415>.

Article Google Scholar

- Gieryn, Thomas F. 1999. *Cultural Boundaries of Science: Credibility on the Line*. Chicago: University of Chicago Press.

Google Scholar

- Harambam, Jaron. 2020a. *Contemporary Conspiracy Culture: Truth and Knowledge in an Era of Epistemic Instability*. London: Routledge.

Book Google Scholar

- Harambam, Jaron. 2020b. The Corona Truth Wars: Where Have All the STS'ers Gone When We Need Them Most? *Science & Technology Studies* 33(4): 60–67. <https://doi.org/10.23987/sts.99550>.

Article Google Scholar

- Honzejk, Petr. 2021. Deset důvodů liberála, proč podporovat povinné očkování. *Hospodářské noviny*, 26 November 2021. <https://archiv.hn.cz/c1-67003340-deset-duvodu-liberala-proc-podporovat-povinne-ockovani>. Accessed 26 March 2023
- Horák, Otakar. 2021. Etik Černý: Očkování proti covidu je morální povinnost, neočkování se vezou jako černí pasažéři. *Deník N*, 8 September 2021. <https://denikn.cz/683808/etik-cerny-ockovani-proti-covidu-je-moralni-povinnost-neockovani-se-vezou-jako-cerni-pasazeri/>. Accessed 26 Mar 2023
- Houska, Ondřej. 2021. Nová železná opona. Východ Evropy včetně Česka v očkování zaostává za Západem, hlavně kvůli nedůvěře lidí ve vakcíny. *Hospodářské noviny*, 8 August 2021. <https://archiv.hn.cz/c1-66958160-nova-zelezna-opona-vychod-evropy-vcetne-ceska-v-ockovani-zaostava-za-zapadem-hlavne-kvuli-neduvere-lidi-ve-vakciny>. Accessed 26 Feb 2022.
- Janošek, Jaroslav, and Arnošt Komárek. 2023. Post-infection Immunity Provides Excellent Protection from COVID-19 ICU Hospitalization During Delta and Omicron Waves. *Infectious Diseases* 55(1): 74–77. <https://doi.org/10.1080/23744235.2022.2125575>.

Article Google Scholar

- Kaine, Geoff, Vic Wright, and Suzie Greenhalgh. 2022. Predicting Willingness to be Vaccinated for Covid-19: Evidence from New Zealand. *PLoS ONE* 17(4): e0266485. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0266485>.

Article Google Scholar

- Kozinets, Robert V. 2010. *Netnography: Doing Ethnographic Research Online*. London: Sage.

Google Scholar

- Krátká, et al. 2021. Protilátky po prodělané infekci poskytují dostatečnou a dlouhodobou ochranu proti onemocnění COVID-19. *Časopis lékařů českých* 160(7–8): 167–175.

Google Scholar

- Kulldorff, Martin. 2021. A Review and Autopsy of Two COVID Immunity Studies. <https://brownstone.org/articles/a-review-and-autopsy-of-two-covid-immunity-studies/>.
- Lello, Elisa, et al. 2022. Vaccine Hesitancy and Refusal During the Covid-19 Pandemic in Italy: Individualistic Claims or Repoliticization? *PArtecipazione e COnflitto* 15(3): 672–696. <https://doi.org/10.1285/i20356609v15i3p672>.

Article Google Scholar

- Liester, Mitchell B. 2022. The Suppression of Dissent During the COVID-19 Pandemic. *Social Epistemology Review and Reply Collective* 11(4): 53–76.

Google Scholar

- Malecký, Robert. 2018. Mapa českých webových médií. Hlavní proud, bulvár, investigace, dezinformátoři a ti druzí. *HlídacíPes.org*, 22 November 2018. <https://hlidacipes.org/mapa-ceskych-webovych-medii-hlavni-proud-bulvar-investigace-dezinformatori-a-ti-druzii/>. Accessed 10 May 2023.
- Marek, Lukáš. 2022. Čeští vědci zjistili, jak souvisí ochota k očkování se vztahem k demokracii. Seznam Zprávy, 25 January 2022. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/koronavirus-cesti-vedci-zjistili-jak-souvisi-ochota-k-ockovani-se-vztahem-k-demokracii-186538>. Accessed 26 Feb 2022.
- Moláček, Jan. 2022. Vědci proti vědcům. Uznávání experti vysvětlují, proč se nechají využívat dezinformátory. *Deník N*, 13 January 2022. <https://denikn.cz/785894/vedci-proti-vedcum-proc-se-cast-expertu-plavi-na-jedne-lodi-s-dezinformatory/>. Accessed 26 Mar 2022.

- Morsello, Barbara, and Paolo Giardullo. 2022. Free Choice in the Making: Vaccine-Related Activism as Alternative Form of Citizenship During Covid-19. *PArtecipazione e CONflitto* 15(3): 697–719. <https://doi.org/10.1285/i20356609v15i3p697>.

[Article](#) [Google Scholar](#)

- O'Connor, Cailin, and James O. Weatherall. 2020. Hydroxychloroquine and the Political Polarization of Science, *Boston Review*, 4 May 2020. <https://bostonreview.net/articles/cailin-oconnor-james-owen-weatherall-covid-19-and-polarization/>. Accessed 26 Mar 2023.
- Palata, Luboš. 2021. Evropa se zase dělí na Západ a Východ. A to v zájmu o očkování. *Český rozhlas*, 9 August 2021. https://www.irozhlas.cz/komentare/ockovani-koronavirus-covid-19-evropa-vychod-zapad_2108090558_ern. Accessed 26 Feb 2022.
- Pentin, Edward. 2021. Rome Theologian Discusses the Vaccine Mandate, 'Green Pass' and Conscience Exemptions. *National Catholic Register*, 7 September 2021. <https://www.ncregister.com/features/rome-theologian-discusses-the-vaccine-mandate-green-pass-and-conscience-exemptions>. Accessed 26 Mar 2022.
- Polzer, Jessica, and Pamela Wakewich. 2021. Mothers Who Know Best: Narratives of Motherhood and Epistemological Anxieties in Vaccine Hesitancy Discourse. In *Narrative Art and the Politics of Health*, eds. Neil Brooks and Sarah Blanchette, 95–116. London: Anthem Press.

[Google Scholar](#)

- Scott, Jennifer Bracken. 2015. Boundary-work and the Construction of Scientific Authority in the Vaccines-Autism Controversy. *Journal of Technical Writing and Communication* 46(1): 59–82. <https://doi.org/10.1177/0047281615600638>.

[Article](#) [Google Scholar](#)

- Shir-Raz, Yaffa, et al. 2022. Censorship and Suppression of Covid-19 Heterodoxy: Tactics and Counter-Tactics. *Minerva*. <https://doi.org/10.1007/s11024-022-09479-4>.

Article Google Scholar

- Singanayagam, Anika, et al. 2021. Community Transmission and Viral Load Kinetics of the SARS-CoV-2 Delta (B.1.617.2) Variant in Vaccinated and Unvaccinated Individuals in the UK. *Lancet Infectious Diseases* 22: 183–195. [https://doi.org/10.1016/S1473-3099\(21\)00648-4](https://doi.org/10.1016/S1473-3099(21)00648-4).

Article Google Scholar

- Sisyfos Committee. 2021. Stanovisko Českého klubu skeptiků Sisyfos k dlouhodobým aktivitám Zdravého fóra a jeho odnoží. 11 December 2021. <https://www.sisyfos.cz/clanek/1531-stanovisko-ceskeho-klubu-skeptiku-sisyfos-k-dlouhodobym-aktivitam-zdraveho-fora-a-jeho-odnozi>. English translation at <https://blog.mosl.cz/society/statement-sisyfos-healthy-forum/>. Accessed 26 Mar 2022.

- Sturm, Tristan, and Tom Albrecht. 2020. Constituent Covid-19 Apocalypses: Contagious Conspiracism, 5G, and Viral Vaccinations. *Anthropology & Medicine* 28(1): 122–139. <https://doi.org/10.1080/13648470.2020.1833684>.

Article Google Scholar

- Toulmin, Stephen E. 1982. *The Return to Cosmology*. Berkeley: University of California Press.

Book Google Scholar

- Turner, Jackson S., et al. 2021. SARS-CoV-2 Infection Induces Long-Lived Bone Marrow Plasma Cells in Humans. *Nature* 595: 421–425. <https://doi.org/10.1038/s41586-021-03647-4>.

Article Google Scholar

- Turner, Victor. 1967. *The Forest of Symbols: Aspects of Ndembu Ritual*, 19–47. Ithaca, NY: Cornell University Press.

[Google Scholar](#)

- Thon, Vojtěch, et al. 2023. Investigation of SARS-CoV-2 Seroprevalence in Relation to Natural Infection and Vaccination Between October 2020 and September 2021 in the Czech Republic. *BMJ Open*. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-068258>.

[Article](#) [Google Scholar](#)

- Walsh, Richard. 2001. *Mapping Myths of Biblical Interpretation*. Sheffield: Sheffield Academic Press.

[Google Scholar](#)

[Download references](#) ↓

Acknowledgements

The author would like to thank Jaron Harambam, Peter Weingart and Ehler Voss for the comments on a draft of this article, as well as the anonymous reviewers.

Funding

Open access publishing supported by the National Technical Library in Prague. This work was supported by the European Regional Development Fund-Project “Creativity and Adaptability as Conditions of the Success of Europe in an Interrelated World” (No. CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000734).

Author information

Authors and Affiliations

1. Department of Philosophy and Religious Studies, Faculty of Arts,
Charles University, nam. J. Palacha 2, 116 38, Prague, Czech
Republic

Radek Chlup

Corresponding author

Correspondence to Radek Chlup.

Ethics declarations

Conflict of interest

No potential conflict of interest was reported by the author.

Additional information

Publisher's Note

Springer Nature remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Rights and permissions

Open Access This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License, which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, as long as you give appropriate credit to the original author(s) and the source, provide a link to the Creative Commons licence, and indicate if changes were made. The images or other third party material in this article are included in the article's Creative Commons licence, unless indicated otherwise in a credit line to the material. If material is not included in the article's Creative Commons licence and your intended use is not permitted by statutory regulation or exceeds the permitted use, you will need to obtain permission directly from the copyright holder. To view a copy of this licence, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Dotisky a oprávnění

O tomto článku

Check for updates

Citujte tento článek

Chlup, R. Spory o očkování proti Covidu v Česku: Politické mýty a hraniční práce. *Minerva* (2023). <https://doi.org/10.1007/s11024-023-09505-z>

Stáhnout citaci ↓

- Přijato 5. července 2023
- Publikováno 29. července 2023
- DOI (Digital Object Identifier) <https://doi.org/10.1007/s11024-023-09505-z>

Sdílejte tento článek

Každý, s kým sdílíte následující odkaz, bude moci číst tento obsah:

Poskytuje iniciativa Springer Nature SharedIt pro sdílení obsahu

Klíčová slova

- COVID 19
- Očkování
- Hraniční práce
- Politické mýty
- Dezinformace
- Potlačení disentu